

● A karmester a Don Giovanniról

„Egy gengszter, aki mindenki nyelvén tud”

Mozart Don Giovanni című operájának bemutatójával ma este indul a Szegedi Nemzeti Színház 1998-99-es évadja. A premiért Pál Tamás zenigazgató dirigálja, aki vel még a próbák idején beszélgettünk a darabról.

● A Don Giovanni színrevitele mindig próbakőve egy operaegyüttes teljesítmőképességének; legálább olyan nagy feladat, mint egy prózai társulat számára a Hamlet bemutatása ...

– Ha az előadói apparátusát tekintjük, a Don Giovanni a közepes nagyságú gárdával bemutatható operák közé tartozik. Zenekara egy kifejezetten klasszikus zenekar, az utolsó jelenetben és a temetői képben van csak posaune, különben két kürt, két trombita és dupla fák játszanak. Pontosan tudjuk, hogy az 1787. október 29-én megtartott prágai ősbemutatón mindössze három prímhegedű volt a zenekarban. Ehhez persze rögtön hozzá kell tenni, hogy az első felvonás fináléjába Mozart három színpadi zenekart írt a partitúrába. Ha alaposabban megnézzük, kiderül, hogy ezek a színpadi zenekarok egymással nemcsak úgy versengenek, hogy az egyik meüetett játszik, a másik egy rusztikusabb kontratancot, a harmadik pedig egy még vadabb deutsche tänze-ot, hanem még azt a eselt is bele-rejti a szerző, hogy az első zenekar fúvósait fokozatosan elcsábítja a második és a harmadik színpadi zenekar. Azaz alapjaiban valóban igaz, hogy a Don Giovanni nem túl nagy zenekart igényel, de ha a színpadi zenekarokat is beleszámítjuk, akkor már más a helyzet. A kórus is kicsi, szinte csak Zerlina és Masetto bejövetelekor van igazi feladata. A főszereplők szólama sem különlegesen nehéz, talán csak Elviráé képtelen énekeztetni, aki nem Mozart és da Ponte Don Giovanniján, hanem a szerző belső érzésein alapul. Kierkegaard Don Giovannit az érzéki zsenialitás megtestesítőjének írja le, az opera viszont egy csaló gengszterről szól, akinek bizonyára van érzéki vonzereje is, de kivétel nélkül minden nőt becsap, megteveszt. Soha nem bízik a saját férfiúi büvéreijében. Vagy megerőszkolja, vagy házasságot ígérve „elkábítja”, vagy állítottetben hódítja meg a nőket. Önmagát sohasem vállalva próbál a közelükbe férkőzni, ez pedig minden, csak épp nem érzéki zsenialitás. Mozart korában ez a figura a libertinus romlottság képviselője volt, aki a mi rokonszenvűnként ma valószínűleg azért nyeri el, mert a romlottságát mindenféle skrupulus nélkül föl is vállalja.

● Inkább talán annak a megfejtése az igazi kihívás, hogy miről szól a darab, és hogyan kell előadni...

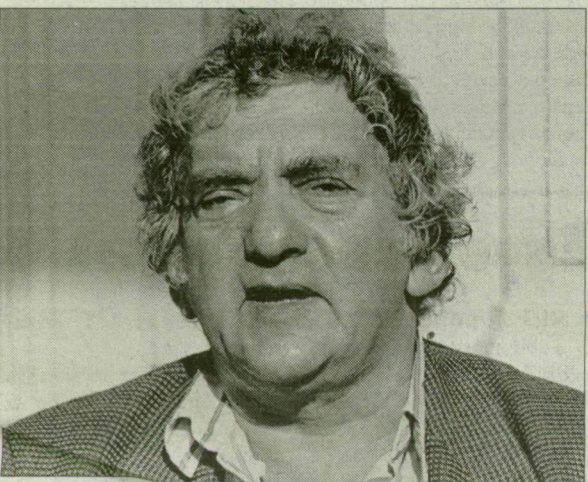
– Képletesen szólva a művészet kellős közepében találjuk magunkat, és megoldatlan problémák sorával kell szembenéznünk. Ezek természetesen nem azért megoldatlanok, mert Mozart direkt megoldatlanul hagyta őket, hanem azért, mert úgy kom-

ponálta meg a darabot, hogy az előadó művészetére, emberségére és rátermettségére bízta, hogy megkeresse a kérdésekre a választ. El tudjuk-e dönteni, mi történt Donna Anna hálósobájában? Látószólag marhaság ezen rágódnunk. Igen ám, de minden ebből ered! Donna Anna áldozat-e vagy maga is bűnös, akit felelősség terhel az apja haláláért? Ki ez a Don Giovanni? Egyetlen, nem túl jelentős áriája van a darabban, viszont mindenki nyelvén tud. Zerlinához Zerlinául szól, Annához Annául, Elvirához Elvirául. Semmilyen, ugyanakkor minden. Egy szokványos operában nincs ennyi probléma, több-kevesebb oknyomozással, alapos és lelkiismeretes művészi munkával eljuthatunk a megfejtésig. Don Giovanni problematikájának megoldása már önmagában az opera előadásának egy része. Azt sem könnyű eldönteni, hogy buffonális drámaként vagy drámába csapó buffóként kell játszani. Ezek a kérdések a karmestert, a rendezőt és az énekeseket is különösen intenzív munkára, maximális művészi erőfeszítésre készítik, s ezért lehet egy operatársulat felkészültségét, teljesítmőképességét lemérni a darab színrevitelén. A szegedi operaegyüttes ma vállalni tudja a művészi szembenézést egy ilyen komplex, komoly feladattal, mert alapos stílusismerettel rendelkezik, összeforrott, képes a dolgokat a lényegükönél megragadni.

● Sokakat izgatott a Don Giovanni-problematika, Sören Kierkegaard egy egész könyvet írt róla. Egyetért az ő felfogásával?

– Szerintem egy olyan valótlán, romantikus megközelítést adja a darabnak, ami nem Mozart és da Ponte Don Giovanniján, hanem a szerző belső érzésein alapul. Kierkegaard Don Giovannit az érzéki zsenialitás megtestesítőjének írja le, az opera viszont egy csaló gengszterről szól, akinek bizonyára van érzéki vonzereje is, de kivétel nélkül minden nőt becsap, megteveszt. Soha nem bízik a saját férfiúi büvéreijében. Vagy megerőszkolja, vagy házasságot ígérve „elkábítja”, vagy állítottetben hódítja meg a nőket. Önmagát sohasem vállalva próbál a közelükbe férkőzni, ez pedig minden, csak épp nem érzéki zsenialitás. Mozart korában ez a figura a libertinus romlottság képviselője volt, aki a mi rokonszenvűnként ma valószínűleg azért nyeri el, mert a romlottságát mindenféle skrupulus nélkül föl is vállalja.

Hollósi Zsolt

Pál Tamás: Don Giovanni a libertinus romlottság képviselője. (Fotó: Karnok Csaba)

● Új törvényekkel a szervezett bűnözés ellen

A vagyonelvonás a legnagyobb csapás

Dr. Dávid Ibolya igazságügy-miniszter az Országház folyosóján két szegedi képviselő, dr. Bartha László (balról) és Balogh László társaságában. (Fotó: Nagy László)

Kedden terjesztették a parlament elé azt a törvénycsomagot, amely a szervezett bűnözés elleni harc jegyében az ügyészséget a kormány alá rendelné, s amely elfogadása esetén alkotmánymódosítást is igényel. Mivel a kétharmados törvényt az ellenzék nem támogatja, az október végén esedékes vég-szavazás kimenetele már most megjósolható. Dr. Dávid Ibolyát, az igazságügyi tárca vezetőjét a plenáris ülés egyik szünetében e törvénycsomagról faggattuk.

● A bűnözés elleni harcban milyen helyet foglal el az ügyészség kormány alá rendeléséről szóló törvénytervezet?

– Olyan törvénycsomag tárgyalását kezdte meg kedden az Országgyűlés, amely csak közvetetten kapcsolódik a szervezett bűnözés elleni küzdelemhez. A későbbiekben lesz olyan jogalkotási folyamat, amelynek során más törvényekkel együtt a Büntető Törvénykönyv és a büntetőeljárásról szóló törvény módosítása a szervezett bűnözés elleni állami fellépés jelenleginél hatékonyabb eszközrendszeret teremt meg. A mostani viták azonban az ügyészség kormány alá rendeléséről folynak, s ez nem közvetlenül kapcsolódik a szervezett bűnözéshez. Évek óta tartó alkotmányjogi kérdés, hogy hol az ügyészség helye. Jelenleg az Országgyűlés ellenőrzése alatt áll, ez viszont azt jelenti, hogy gyakorlatilag senki sem ellenőrizi. A legfőbb ügyész irányítja a szervezetet, s ezáltal az ügyészség kilóg abból a rendszerből, amelyet a Montesquieu-i hatalommegosztás elve, a bírói, a végrehajtói és a törvényalkotói hatalmi ágak különválasztása megkövetel. Ebben a rendszerben nincs meg a helye a természeténél fogva a végrehajtói hatalomhoz tartozó magyar ügyészségnek. Az Országgyűlés előtti évi egy beszámoló és a legfőbb ügyész interpellálhatósága nem valós ellenőrzést jelent.

● Így a kormányzat jobban tudja majd érvényesíteni akaratát?

– Ha ma az utcán száz embert megkérdeznék arról, hogy ki a felelős a hatékony büntetőpolitikáért, akkor százan teljesen jogosan az választolnák, hogy a kormányzaté a felelősség. A kormányzatnak ehhez eszközökre van szüksége. Jelenleg csak a büntető eljárás két végpontján rendelkezünk befolyással: a nyomozást lefolytató rendőrségnél és a büntetést végrehajtó szerveknél. A kettő között, a bíróság előtt folyó eljárásban is ki kell alakítani a jogszabályi feltételeket ahhoz, hogy a kormányzatnak eszközei legyenek. A felmerülő aggodalmakkal kapcsolatban szeretném leszögezni, hogy nem az ügyész hozza meg az ítéletet, hanem a független, befolyásmentes bíróság. Arról van szó, hogy a büntetőeljárás egész szakaszában ki és hogyan képviselje az állam büntető politikáját. Ezért a kormányzat felelősséget akar vállalni.

● Az ügyészség kormány alá rendelését alkotmánymódosítást igényel. Rendelkeznek a szükséges kétharmados támogatással?

– Ehhez az ellenzék támogatása kellene, de az eddigi nyilatkozatokból úgy tűnik, hogy nem támogatják a tervezetet. Ez azért lepett meg, mert 1994-ben a Horn-kormány programja tartalmazta azt az óhaját, hogy 1998-ig kormány alá kell rendelni az ügyészséget. Idén tavasszal a Fenyő-gyilkosság után Horn Gyula miniszterelnök kezdeményezésére született arról egy kormányhatározat, amely arra utalt, hogy meg kell tenni a szükséges jogalkotási lépéseket. Fordult azonban a kocka, és most úgy tűnik, hogy vannak olyan kérdések, amelyeket az MSZP és az SZDSZ csak akkor támogat, ha kormányon van. Szomorú lennének, ha végül nem lenne partner ebben a kérdésben a mostani ellenzék. Ez nem politikai, hanem szakmai kérdés.

● Mi az, amit a kormányzat az ellenzék nélkül is meg tud tenni?

– Az nem megoldás, mint az előző ciklusban történt, hogy tucatnyi alkalommal módosítjuk a büntetőeljárás törvényt és a Büntető Törvénykönyvet, hiszen ez jog-

bizonytalanságot szül. A hónapról hónapra változó bűnügyi helyzethez nem lehet ugyanilyen ütemben törvényeket módosítani. Szeretnénk elérni, hogy az ügyésznek adható kormányzati utasítások csakis törvényi kereteken belül történjenek.

● Készül a szervezett bűnözés elleni jogszabály is. Hogyan lehet megállítani a szervezett bűnözést, hiszen az európai jogirodalomban még maga a fogalom sem tisztázott?

– A szervezett bűnözés attól veszélyes, hogy túllép az országhatárokon, sőt földrészekre is. Meggyőződésem, hogy hosszú távon csak az európai országok közötti együttműködés révén vehetjük fel a harcot a szervezett bűnözéssel. Az nem megoldás, hogy ha egyik országban hatékonyabb a fellépés, akkor a bűnöző átmegy a szomszédos országba, s ott zavar-talanul folytatja a tevékenységét. A mi viszonyainkat figyelembe véve európai összefogásra van szükség. Az EU-n belül látjuk a csíráit az Európólak, az egységes szabályozásnak. Hozzá kell tennem, hogy minél tökéletesebb és precízebb a fogalom meghatározása, annál kisebb azok köre, akiket be lehet vonni ebbe a kategóriába. Egy biztos: a klasszikus és ma is alkalmazott büntetőjogi keretek alkalmatlanok arra, hogy hatékonyan vegyük fel a harcot a szervezett bűnözéssel. Az sem kizárt, hogy ezen a téren is Alkotmányt kellene módosítanunk, s nagyfokú bizalommal kellene felruházunk azt a testületet, amely ez ügyben eljár. Ilyen környezetben kezdtük meg a szervezett bűnözés elleni törvénycsomag kidolgozását.

● Milyen lényeges pontokat tartalmaz a tervezet?

– Ennek ismértve, hogy egyik oldalon szigorításokat vezetnénk be, de ez nem jelent végleges megoldást. A szervezett bűnözés ugyanis másként gondolkodik, mint a magyar társadalom tisztességes rétege. Ha ma egymillió forintért lehet „kapni” bér-gyilkost, akkor a büntetési tétellel esetleges szigorítása után ez az összeg emelkedne, és általában a bűnöző nem mérlegeli, hogy öt évet kaphat vagy hatot, csak abban gon-

dolkodik, hogy megússza a büntető eljárást. Nagyobb lehetőség látok abban, ha a szervezett bűnözői csoportokat vagyoni alapjaiban rendítjük meg. A bűnös eredetű vagyon elvonása sokkal nagyobb csapás a szervezett bűnözésre, mintha csak a „hétköznapi” bűnözőket büntetnénk, akik azt sem tudják, kik a megbízóik. Azokon a területeken, ahol előretör a szervezett bűnözés, mint például most a kábítószer-kereskedelemben, ott nagyon komoly szigorításokra készülünk.

● Mindehhez javítani kellene a felderítő munkán is, ez pedig általában pénzkérdés.

– Az eredményesebb felderítéshez biztosítani kell a személyi és a tárgyi feltételeket, vagyis a rendőrséget kell megerősíteni. Nehéz dolog ez azért is, mert például az előző négy évben négyezer jól képzett rendőr hagyta ott a rendőrséget, s hiába kerültek helyükre fiatal, dinamikus emberek, ha hiányzik az élettapasztalat. A kormány megalakulásakor első intézkedései között kétféle milliárd forintot biztosított a rendőrség számára. Rendkívül nehéz probléma az is, hogy feltérképezzük azokat az életviszonyokat, amelyek megalapozzák a szervezett bűnözés táptalaját. Ide tartozik a magánbehajtások elterjedése, ahol a hitelező nem várja ki a törvényes végrehajtást, hanem verőlegényeket küld az adósra. Erre a hiányosságra egyből rátelepedtek a maffiázók, és országos rendszert építettek ki. Figyelni kell arra, hogy ne kínáljuk tálcán a lehetőségeket a bűnözőknek. Támogatom a fantomcégek kiszűrését, hiszen a szervezett bűnözés itt is megbújhat, akár a feketemunka területén. Nehéz a dolgunk, a másik oldalnak pedig félelmetesek a fegyverei, az eszközei, a szervezethez. A szervezett bűnözés körében ugyanis számolni kell azzal, hogy beépül a közigazgatásba, a politikába, a médiába, a rendőrségre, az ügyészségre. Ezzel olyan konspiratív láncot alakíthat, amelyet szinte lehetetlen felderíteni. Vagyis bőven van teendőnk.

Arató László

A szerb kultúra napja Szegeden

● Munkatársunktól

A Szegedi Görögkeleti (Ortodox) Egyház, a helyi szerb közösség, a Szegedi Szerb Kisebbségi Önkormányzat, a Móra Ferenc Múzeum és a Bartók Béla Művelődési Ház október 3-án tartja a szerb kultúra napját Szegeden, amelyen megemlékeznek a Hilandar kolostor alapításának 800. évfordulójáról.

Az ünnepi program: 10 órakor tudományos kerekasztal-beszélgetés Hilandar és a szerb ortodoxia Magyarországon (Somogyi u. 3., I. em. 4.). Előadók: Szreten Petkovics és Szlobodan Mileusnics. 15.30 órakor: a háromkezdű Panagia ikon megszentelése (szegedi görögkeleti szerb templom, Somogyi u. 3.). 16.30 órakor: A Hilandar és a szerb ortodoxia Magyarországon c. kiállítás megnyitása a Móra Múzeumban (Roosevelt tér 1-3.). 17 órakor: Szreten Petkovics A Hilandar kolostor ikonjai és Szlobodan Mileusnics Hilandar c. könyvének bemutatója a Bartók Béla Művelődési Központban (Vörösmarty u. 3.). Ugyanott 18 órakor: irodalmi alkotások és kórusművek bemutatása a szabadkai Szent Száva Kulturális Központ énekkarának közreműködésével (a vendégművészek a többi programban is közreműködnek. Az ünnepségsorozatot megtisztelti jelenlétével Mitrofan atya, a Hilandar-kolostor főtisztelendője.

Pályázat – románoknak

● Munkatársunktól

Az Oktatási Minisztérium pályázatot írt ki roma fiatalok számára. Azok pályázhatnak, akik költségterítéshez kötött felsőfokú oktatási intézmények hallgatói. A támogatás felső határa nappali, levelező és esti tagozatos, illetve előkészítő tanfolyamon tanuló hallgatók esetében 60 ezer forint. Az államilag elismert, felsőfokú végzettséget nyújtó oktatási programokban résztvevő tanulók pedig maximum 40 ezer forintot kaphatnak. A pályázatokat október 15-éig a következő címre kell eljuttatni: Oktatási Minisztérium Köznevelési és Kisebbségi Kapcsolatok Főosztálya, 1054 Budapest, Szalay utca 10-14. A borítékra írják rá: „Képzési költségterítési pályázat”. Bővebb információ a 06-1/302-0600/13-24-es telefonszámon kérhető.

Diagnózis a Telineen

● Munkatársunktól

Ma, pénteken ismét jelentkezik a Telin TV egészségügyi magazinja, a Diagnózis 19 órakor. Az adásban dr. Herczeg János professzor beszél a terheség alatti szexuális életéről, dr. Kiss Attila főorvos pedig a prosztata műtétek elő- és utókezeléséről. Bemutatják a szími ikrek, a Melinda és Izabella műtétét szétválasztását végző orvoscsoporthoz munkáját. A stúdió vendégei: dr. Pintér Sándor, a gyermekklinika igazgató professzora, prof. dr. Füzesi Kristóf gyermeksebész, dr. Katona Márta egyetemi docens és dr. Praefort László aneszteziológus.